Sayı : 28

FIKIH KÖŞESİ YAZISI

Ev ya da cami sohbetlerine katılmanın dinî açıdan bir zorunluluğu var mıdır?

İnsan medenî bir varlıktır. Tek başına yaşaması mümkün değildir. Her an çevresi ile iletişimi söz konusudur. Bundan dolayı da mutlaka başkalarından etkilenmek durumundadır. Bu karşılıklı etkilenmenin olumlu ve faydalı olması en güzelidir. Bu insanı yaratan Allahu Teala'nın da razı olduğu şey idi ki, daha ilk insan da dahil son Peygamber Hz. Muhammed (s.a.v.)'e gelinceye kadar bir çok peygamber göndermişti. Onlar vasıtasıyla da insanların etkilenmesi, hak yola sevkedilmesi ve onlara yön verilmesi murat edilmişti. Bu güzel insanlar peygamberler de gece gündüz durmadan ve bıkıp usanmadan insanlar Allah'ın dinini öğrensinler diye kendilerine verilen vahiy görevini dilleriyle anlatırken, öbür taraftan da güzel örnekler olmuşlardı.

İslam'ın ilk dönemlerinden itibaren bilhassa evlerde yapılan sohbetler, dinin tebliği ve davetinde çok önemli bir ehemmiyete sahip olmuştur. Özellikle İslamî davetin ilk günlerinde; ilahî vahyin açıktan yapılamadığı dönemlerde Peygamber Efendimiz (s.a.v.), bazen kendi evinde, bazen Hz. Ebu Bekir (r.a.)'in evinde bazan da ashabından diğer bazı sahabilerin evlerinde tebliğ ve davet çalışmalarına ara vermeden devam etmiştir. Bu okul, teblig ve davet evlerinin simgesi haline gelmiş olan en meşhuru ise, Erkam b. Ebi'l Erkam (ra)'in evidir. Asırlarca yapılan bütün sohbet mekan ve meclislerine Hz. Erkam'ın evinde yapılan sohbetler özel isim olmuş ve öyle yadedilegelmiştir. İslam, bu ***"ev okullarında"*** öğrenilmiş, bu evlerde yapılan sohbetler neticesinde yayılmış, İslam'ı geleceğe aktaracak öğretmenler, örnek insanlar, hep bu ev okullarının insan işleme gergeflerinde dokunan insanlar arasından seçilmişlerdir. Dolayısı ile bu sohbetler, ilim meclisleri olan okulların görevini yerine getirmişlerdi.

Medine-i Münevvere'de ise, artık ilim meclisleri camiler olmuş ve ilk medrese, ilk üniversite ve hatta ilk yatılı pansiyon sistemi kurulmuştu.

Sohbet toplantılarında, camilerdeki vaaz ve sohbetlerde verilen bilgilerin çeşitlerine göre bu toplantılarda hazır bulunmanın hükmü belli olur. Buralarda verilen ilimler, bilgiler farz kabilinden ve bir başka yerde alınması mümkün değilse, böyle yerlerde bulunmak gerekir. ***Çünkü İslâm fıkhında bir lazım işi, bir farz ibadeti yerine getirmeye vesile olan bilgileri elde etmek de farzdır. Haram ve yasak amellerden insanı uzaklaştıracak malumatları elde etmek de farzdır.*** Bilmeden bir farzı eda etmek, bir haramdan sakınmak mümkün olmaz. Dolayısı ile, verilecek bilgiler kendi hükmlerini de tayin ederler.

Yapılacak sohbetler vasıtasıyla kardeşlik bağları kurulur, hayatın sevinç ve hüzünleri aynı anda teneffüs edilmiş olur, ortaya çıkan problemlere çözüm yolları buralarda aranır, gayesi ve hedefi bir olan cemaat bu yolla elde edilir. İnsanlar arasında eşitlik, adalet ve en mükemmele ulaşma gayretleri buralarda neşv ü nema bulur. Çünkü sohbetin hikmet, gaye ve anlamında; kardeşlik, tanışmak, bilişmek ve birbirine sahip çıkma anlamları vardır. Çok büyük bir mazeret yoksa sohbetlerde hazır olmak güzeldir.

Bir sohbet olarak değerlendirebileceğimiz cuma hutbesini dinlemenin hükmü nedir?

Hutbe, Cuma, bayram, güneş tutulma namazı ve Arafat günü öğle vaktinde yapılan ve genel olarak, Allâh'a hamd, Rasûlüne salât ve Müslümanlara nasihatten oluşan konuşmaları ifade eder.

Cuma günü Cuma namazından önce okunan hutbe, Cuma namazının geçerlilik şartlarından olan bir farzdır. Cuma sûresinin dokuzuncu âyeti olan, ***"Ey iman edenler! Cuma günü namaza çağırıldığı (ezan okunduğu) zaman, hemen Allah'ı anmaya koşun ve alış verişi bırakın. Eğer bilmiş olsanız, elbette bu, sizin için daha hayırlıdır."***[1] âyetindeki ***"Allah'ı anmaya koşun"*** emrinden ve Hz. Peygamber (a.s.)'ın hutbe ile ilgili hadislerini ve uygulamalarından hareketle müctehitler, hutbenin farz olduğunda ittifak etmişlerdir. Okunması da dinlenmesi de farzdır. Dolayısı ile hutbeyi dinleyenlerin son derece dikkatli olmaları, kattiyetle yanındakilerle konuşmamaları; hatta yanındakine "sus" bile dememek gerekir. Fıkıh kitaplarımız hutbede konuşan kişinin hutbeden elde edeceği sevaptan mahrum olacağını haber vermişlerdir.[2]

Cuma namazının hutbesinin Cuma vaktinde ve Cuma namazından önce okunması gerekir. Zira Hz. Peygamber (s.a.v.) hutbeyi Cuma namazından önce okumuştur.[3] Bu yüzden bütün fıkıh âlimleri hutbenin namazdan önce okunması gerektiği konusunda görüş birliği içindedirler. Günümüze kadar uygulama da bu şekilde olmuştur.[4]

Dinî bilgisinin yeterli olmadığı kanaatinde olduğumuz bir kardeşimiz ısrarla sohbeti kendisi yapmak istiyor. Bu durumda nasıl hareket edilmelidir? Sohbet edecek kişinin vasıflarını belirleyen bir çerçeve var mıdır?

Tabiki böyle bir kardeşimizi her şeyden önce iyilikle ikna yoluna gitmek gerekir. Kırarak, cehaletini yüzüne vurarak ve toplumda küçük düşürmek suretiyle rencide etmemek lazımdır. Ondan sonra da bilmeden yapılacak bir bilgilendirmenin doğru olmayacağı hikmetle ona anlatılmalıdır.

Sohbet, sohbet konusuna göre ehli tarafından yapılmalıdır. Gerek dini sohbetler olsan, gerekse diğer mesleklerle alakalı olsun, o sahanın uzmanına müracaat edilmelidir.

Anlatılacak şeyi en iyi bilen, hikmetle anlatan, tecrübesi daha ileri olan, huy ve ahlâkı daha güzel olan, konuştuğu dili daha iyi konuşanın anlatması elbette daha yararlı olacaktır. Cenab-ı Hak***, "Zira her ilim sahibinin üstünde daha iyi bilen birisi vardır."***[5] ***"Ve (Resulüm!) De ki: Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu? Doğrusu ancak akıl sahipleri bunları hakkıyla düşünür."***[6] buyurmuş ve bilgi ve bilgililere işaret etmiştir. Bizim de bu ölçüyü muhafaza etmemiz en uygun olanıdır.

[1] Cuma, 62:9
[2] İbn Hümâm, Fethu'l-Kadîr, II/28; İbn Kudâme, el-Muðnî, III/170-171; Şirbînî, Muğni'l-Muhtâc, I/549; Kâsânî, Bedâi'u's-Sanâ'î, II/195-198; Nevevî, Mecmû', IV/382-383
[3] Ebû Dâvûd, Salât, 240; Abdürrazzâk San'anî, el-Musannef, III/222, H. No: 5413
[4] İbn Hümâm, Fethu'l-Kadîr, II/28; İbn Kudâme, el-Muðnî, III/170-171; Şirbînî, Muğni'l-Muhtâc, I/549; Kâsânî, Bedâi'u's-Sanâ'î, II/195-198; Nevevî, Mecmû', IV/382-383
[5] Yusuf, 12:76
[6] Zümer, 39:9